

HET GRONDWETTELIJK HOF OVER DE NIEUWE JEUGDWET

Op 13 maart 2008 velde het Grondwettelijk Hof twee arresten (nrs. 49/2008 en 30/2008) over de nieuwe Jeugdwet (Jeugdbeschermingswet, zoals gewijzigd door de wetten van 15 mei 2006 en 13 juni 2006). Beide arresten zijn te raadplegen op www.grondwettelijkhof.be.

De arresten gaan in op een hele reeks betwiste punten over de wetwijzigingen. Zij bevatten veel inzichten over onder meer gelijke behandeling van minderjarigen en meerderjarigen (meer bepaald de verhouding jeugdrecht-strafrecht), de bevoegdheidsverdeling inzake jeugdbescherming en ook (deels) de doorwerking van kinderrechten.

De arresten beslaan samen meer dan 100 bladzijden. Het is dus onmogelijk een volledig, al is het maar beknopt, overzicht te geven van alle onderdelen. We vatten daarom de belangrijkste bevindingen samen.

A. Elementen die het Hof niet veroordeelt

1. De ouderstage schendt noch de bevoegdheidsverdelende bepalingen, noch het recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven, noch het wettigheidsbeginsel in strafzaken.

2. De mogelijkheid om sommige maatregelen te bevelen t.a.v. minderjarigen van minder dan 12 jaar, is niet strijdig met de verplichting om een minimumleeftijd vast te stellen onder welke kinderen niet in staat worden geacht een misdrijf te begaan, aangezien deze maatregelen geen strafkarakter hebben.

3. De voorwaarden die de rechtbank kan verbinden aan het behoud van de jongere in zijn leefomgeving, zijn niet strijdig met het rechtszekerheidsbeginsel, ook al krijgt de rechter daarbij een ruime beoordelingsbevoegdheid.

4. Het feit dat geen kopie van de uitspraak wordt meegedeeld aan minderjarigen jonger dan 12 jaar doet geen onevenredige afbreuk aan diens rechten, nu deze beslissing aan de advocaat van de minderjarige wordt overgezonden.

B. Elementen die het Hof wel (ten dele) veroordeelt

1. Het Hof is van oordeel dat het stelsel van uithandengeving op zich niet strijdig is met de Grondwet en het Kinderrechtenverdrag, aangezien de wetgever redelijkerwijs ervan mocht uitgaan dat de bijzondere kamer binnen de jeugdrechtbank, vanwege haar samenstelling, voldoende aandacht zal schenken aan maatschappelijke reclassering en aan de mogelijkheden van het strafrecht om een aangepast antwoord te bieden aan de specifieke situatie van de jongere. Het is evenwel niet te verantwoorden dat deze waarborg (berechting door een rechtscollege met magistraten die een erkende opleiding of grote ervaring inzake jeugdrecht en strafrecht hebben) niet geldt voor uit handen gegeven minderjarigen die voor het Hof van Assisen moeten verschijnen (in geval van niet-correctionaliseerbare misdrijven), terwijl de wetgever wel degelijk de samenstelling van het Hof van Assisen kan regelen. De gevolgen van de vernietigde bepaling worden gehandhaafd tot 30 juni 2009.

De rechter die, na afloop van het voorbereidend stadium van de procedure, het dossier aan het parket meedeelt, beslecht geen rechtspunt, terwijl de uithandengeving zelf geen beslissing ten gronde vormt. Het is derhalve niet strijdig met het beginsel van onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechter, dat dezelfde rechter beide beslissingen kan nemen. Evenmin is het een schending van het vermoeden van onschuld dat de rechter die de uithandengeving uitspreekt, ook de overbrenging van de jongere naar een federaal centrum kan bevelen.

2. De bemiddeling en het herstelgericht groeps-overleg, zoals geregeld in de nieuwe Jeugdwet, zijn geïnspireerd op een andere filosofie dan de bemiddeling in strafzaken (art. 216ter Sv.), maar zijn verwant aan de bemiddeling geregeld bij art. 553-555 Sv. De afstand van het vermoeden

van onschuld en van het recht om te zwijgen, die gepaard gaat met het ingaan op dit herstelrechtelijk aanbod, én het feit dat een akkoord niet automatisch leidt tot verval van strafvordering, zijn verantwoord.

Over een heikel punt – de aanwezigheid van de advocaat tijdens de herstelrechtelijke procedure – oordeelt het Hof dat de wettelijke bewoordingen niet uitsluiten dat de betrokkenen door een advocaat worden bijgestaan tijdens de gehele procedure van de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg. Verklaringen tijdens de parlementaire voorbereiding afgelegd die op een andere bedoeling van de wetgever wijzen, kunnen niet worden aangevoerd tegen de klare en duidelijke tekst van de wet. De 'Vlaamse' praktijk om advocaten toch toe te laten in de loop van de procedure, is m.a.w. conform de wet en respecteert net de rechten van verdediging en het recht van een eerlijke behandeling van de zaak.

Ook in het kader van een bemiddeling in jeugdzaken geldt ten volle het vertrouwelijke karakter van de documenten opgemaakt in het kader van het optreden van de bemiddelingsdienst, en is artikel 458 Sw. van toepassing.

Het kan worden verantwoord dat de wetgever een onweerlegbaar vermoeden van schuld van de dader én van diens burgerrechtelijk aansprakelijke personen heeft ingevoerd, in die zin geïnterpreteerd dat het vermoeden alleen geldt voor de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen en met het bemiddelingsakkoord hebben ingestemd.

Evenwel, aangezien het wenselijk is dat dezelfde rechter de minderjarige kan volgen tijdens de hele procedure en moet worden vermeden dat hij onverenigbare functies cumuleert, moet de voorwaarde dat er ernstige aanwijzingen van schuld bestaan, worden vernietigd.

Evenmin is het aanvaardbaar in de wet als voorwaarde voor het herstelrechtelijk aanbod op te nemen, dat de minderjarige vooraf de hem verweten feiten moet erkennen; deze erkenning is wel mogelijk indien zij zich situeert in het kader van de bemiddeling of het overleg en zo

gedekt blijft door de daaraan verbonden geheimhouding.

3. Hetgeen het Hof inzake het optreden van de rechter als problematisch ervaart in het raam van het herstelrechtelijk aanbod, wordt deels opengetrokken naar de voorlopige maatregelen die de jeugdrechter kan treffen tijdens het voorbereidend stadium van de procedure. Het is weliswaar te verantwoorden dat dezelfde rechter gedurende de hele procedure kan optreden, maar niet dat de rechter het bestaan van ernstige aanwijzingen van schuld formeel moet vaststellen opdat hij voorlopige maatregelen kan nemen. In dat geval kan de rechter immers ertoe worden gebracht vragen te beslechten die samenvallen met die welke hij moet behandelen bij de uitspraak ten gronde.

4. De 'uitstapregeling', dit zijn de voorwaarden waaraan het verlaten van de (gemeenschaps) instelling is onderworpen nadat de plaatsingsmaatregel is genomen, is strijdig met de bevoegdheidsverdelende regels. Het komt enkel de gemeenschappen toe de voorwaarden te bepalen voor het verlaten van de instelling wanneer de plaatsingsmaatregel zelf de uitstappen niet verbiedt of beperkt.

5. Het valt niet te verantwoorden dat minderjarigen in geval van niet-verschijning een geldboete opgelegd kunnen krijgen.

C. Algemeen

De nieuwe bepalingen van de Jeugdwet blijven al bij al grotendeels overeind. Dat belet niet dat men ongetwijfeld van mening kan verschillen over een aantal passages van het arrest en dat niet alle passages (met name deze over de ouderstage) ook juridisch niet volledig kunnen overtuigen.

De grondtoon van de arresten lijkt een – m.i. te verwelkomen – bevestiging te zijn van de specificiteit van het jeugdrecht en een versterking van de rechtsbescherming. Dit heeft tot gevolg dat sommige verschillen met het strafrecht verantwoord worden geacht (bv. het niet-automaatisch verval van de strafvordering bij geslaagde

bemiddeling op parketniveau), terwijl punten van gelijke behandeling als discriminatoir worden beschouwd (bv. de verschijning, na uithandengeving, voor het gewone Hof van Assisen).

Er zijn ongetwijfeld nog elementen te vinden in de (nieuwe) Jeugdwet die aan het Grondwettelijk Hof kunnen worden voorgeschoteld. Om slechts twee voorbeelden te geven:

1° geldt het onweerlegbaar vermoeden van schuld in geval van (geslaagde) bemiddeling (art. 47 Jeugdwet) ook t.a.v. de slachtoffers die niet hebben deelgenomen aan de bemiddeling? 2° is het op dit moment nog in overeenstemming met de bevoegdheidsverdeling en met het niet-discriminatiebeginsel dat het centrum voor voorlopige plaatsing te Everberg federaal en enkel voor jongens wordt ingericht, terwijl het Hof dit in een eerder arrest (nr. 166/2003) slechts aanvaarde gelet op de uitzonderlijke omstandigheden en 'in afwachting van een grondige hervorming'?

Deze arresten vormen dus zeker geen eindpunt. De wetgever is van start gegaan om de Jeugdwet aan te passen aan de bevindingen van het Grondwettelijk Hof, en vroeg of laat zullen nieuwe betwistingen ontstaan over nieuwe of oude, als ongrondwettelijk aanvoelde bepalingen.

Johan Put*

NATIONALE COMMISSIE VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND

Zoals in dit kader al aangesneden, werd bij samenwerkingsakkoord van 19 januari 2005 tussen de federale overheid en de deelstaten een Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind opgericht¹. Zo is België eindelijk tegemoetgekomen aan de aanbeveling van het VN-Comité voor de Rechten van het Kind een permanent

toezichtsmechanisme in België op te richten². De onverminderde toepassing van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind in federale en gedecentraliseerde staten is een belangrijke zorg van het Comité.

Haar eerste doelstelling heeft de commissie alvast gehaald. Op 24 juni 2008 keurde de commissie het derde periodiek Belgisch rapport goed. De Vlaamse Regering gaf haar goedkeuring op 20 juni 2008 en mandateerde aldus de Vlaamse regeringsvertegenwoordigers om hetzelfde te doen. Het rapport is het eerste Belgische kinderrechtenrapport dat totstandgekomen is na een breed overleg. De terreinactoren hebben in belangrijke mate bijgedragen tot de in het rapport geformuleerde en door de regeringen goedgekeurde moeilijkheden en doelstellingen voor de toekomst, een primeur voor dit rapport. Een tweede primeur staat in het samenwerkingsakkoord zelf omschreven, de dissenterende opinies. De vertegenwoordigers van de Vlaamse universiteiten, Unicef België, de Kinderrechtencoalitie Vlaanderen en haar Franstalige tegenhanger CODE hebben effectief van dit recht gebruik gemaakt. Hun meningen zullen als onderdeel van het goedkeuringsverslag en eerste bijlage bij het Belgisch rapport, aan het Comité voor de Rechten van het Kind worden bezorgd. Ook heeft de commissie 20 november uitgeroepen tot nationale dag van de rechten van het kind.

Momenteel bereidt de commissie het eerste Belgische rapport voor over het facultatief protocol bij het IVRK over kinderhandel, kinderprostitutie en kinderpornografie.

DECREET VAN 18 JULI 2008 HOUDENDE HET VOEREN VAN EEN VLAAMS JEUGD- EN KINDERRECHTENBELEID

Het nieuwe decreet houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid werd op 9 juli 2008 door de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement goedgekeurd. Op 18 juli 2008 werd het bekrachtigd door de Vlaamse Regering, waardoor het deze datum draagt. Op

* LINC (Leuven Instituut voor Criminologie) K.U.Leuven.

1 J. Van Haelst, Kinderrechten in België en Vlaanderen: 2001-2005, *Pan. 2006/3* en Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind: eindelijk van start!, *Pan. 2007/3*.

2 Zie: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/index.htm>.